

Nazim Ünal Yilmaz & Kay Walkowiak - Transtone Krokus Galéria, 1.2.-15.3.2013

Krokus Galéria uvádza prvú spoločnú výstavu dvoch mladých umelcov žijúcich a pracujúcich vo Viedni: maliara Nazima Ünala Yilmaza a sochára Kaya Walkowiaka. Výstava s názvom Transtone je výberom z ich aktuálnej tvorby.

Tvárou v tvár chimére

V priestore stojí bytosť nejasného pôvodu, napoly človek, napoly zviera, súdiac podľa vysokých opätkov a pančúch by to mohla byť žena, no v tvári, ktorej dominuje veľký červený nos (alebo je to zobák?) pripomína akési fantastické zviera s perím na hlave (alebo je to klobúk?). Široké plecia a červené rúško zakrývajúce dvíhajúce sa pohlavie naznačujú, že to môže byť muž. O čo tu ide a s kým, alebo s čím to máme dočinenia? Otázky o identite postavy na obraze *I don't find myself beautiful* (2012) od Nazima Ünala Yilmaza sú na mieste. V pozadí dámsky toaletný stolík so zrkadlom, na ňom položený nôž. Túžba byť pekným ostala nenaplnená.

V Yilmazových maľbách sa individuálna biografická kríža so stopami kolektívnej histórie a súčasnosti. Ako umelec tvoriaci v jednom z najstarších výtvarných médií pociťuje potrebu formálnej aj obsahovej analýzy tradície západoeurópskeho maliarstva. V expresívnych figurálnych kompozíciách nájdeme odkazy na tvorbu avantgárd zo začiatku 20. storočia, ale aj na staršiu maľbu renesancie a baroka. Jeho eklektizmus je programový, prostredníctvom heterogénneho výtvarného jazyka destabilizuje odkaz moderny, že poznanie o svete je založené na objektívnych a racionálne definovaných kategóriách. Svoj záujem upriamuje na situácie, vymykajúce sa zabehaným normatívnym poučkám, ktorých disfunkciu ukazuje v medzipriestoroch, kde prebieha transformácia. V maľbách prezentovaných na výstave Transtone Yilmaz dekonštruuje spoločensky uznávané definície rodu a pohlavia a s nimi spojené hodnoty, ktoré sú piliermi pre vytváranie a chápanie vlastnej identity.

Pohľad do zrkadla je dôležitý pre utvrdenie sa v predstave, kto sme. Avšak celistvosť našej identity, naše 'ja', silne ovplyvňujú iní a ako tvrdil Jacques Lacan, sebavedomie vzniká v interakcii medzi nami, naším zrkadlovým obrazom a tretími osobami, ktorých pohľad odzrkadľuje, ako nás vnímajú. Naša rozpoltenosť počíva v tom, že sa rodíme do kultúry, ktorá predurčuje náš vývin, na druhej strane máme slobodu meniť svoj obraz podľa vlastných predstáv. Keď Yilmaz maľuje hybridné postavy pred zrkadlom, ukazuje, že nie je jednoduché nájsť súlad medzi oboma stranami. Nahá mužská postava v maľbe *Dress-Table* (2012) v modrých lodičkách a v parochni otvára šuflík toaletnej skrinky, akoby pristihnutá pri čine, za jej chrbtom sa odohráva takmer alegorický výjav - okrídlené postavy pripomínajúce anjelov s rozpoltenými tvármi a rozhadzujúcimi rukami, v pozadí za otvorenými dverami sediaci postava muža zoblíekajúca (alebo obliekajúca?) si nohavice. Obraz je rozložený do dvoch paralelných scén, oddelených od seba otvorenými dverami ako symbolom prechodu, deliacou čiarou medzi tým, čo je vonku a čo vnútri, čo je známe a čo utajené.

Jednoznačné priradenie k tej ktorej rase, pohlaviu či rodu je v prípade hybridného subjektu nemožné. Ani postavy na Yilmazových maľbách nie je možné pomenovať pomocou sémantických vzorcov založených na rozlišovaní buď-alebo. Namiesto nich sú potrebné sémantiky riadiace sa princípom aj-aj, pretože tie počítajú s medzipriestorom, v ktorom inakosť nadobúda svoju podobu. Binárne a často hierarchicky štruktúrované kategórie ako muž-žena, čierny-biely, domáci-cudzí, sa stávajú nefunkčnými a hybridný subjekt zaberá

pozíciu pomyselnej 'tretej postavy'. Historická skúsenosť hovorí, že intolerancia voči inakosti v spoločnosti dokáže mať ďalekosiahle dôsledky, veď hybridný subjekt nie je výmyslom novoveku, poznali ho už v antike aj v stredoveku ako 'polyfónnu' sociálnu postavu, ktorej ľudia pripisovali negatívne vlastnosti ako nečistotu, menejcennosť, nemorálnosť. Niektoré z týchto predstáv pretrvali do 20. storočia, niektoré sú platné dodnes. Hybridný subjekt ohrozuje existujúci spoločenský poriadok, je to monštrum, bastard, ktorého treba označiť a vyčleniť. V obraze *Autoportrét s parochňou (Confrontation)* (2012) stoja zoči-voči dve chiméry - muž v parochni s červenými perami (ani muž, ani žena) a monštrum s postavou muža a s chápadlami chobotnice (ani človek, ani zviera). Na tomto mieste sa núka predstava cyborgu ako ho vo svojom manifeste opísala Donna Haraway - viacforemná bytosť, ktorá sa zrodila v procese vrstvenia, kríženia a prekračovania hraníc a tradičných rozdelení ako "duša a telo, zviera a človek, organizmus a stroj, verejné a privátne, príroda a kultúra, muži a ženy, primitívne a civilizované."

Hybridný subjekt môžeme vnímať aj ako produktívnu postavu, ktorej subverzívna sila spočíva v možnosti oslobodenia sa od tradičných kategórií poznania a konania. Ako píše sociológ Georg Kneer, hybridita je sociálnou praxou transkultúrneho prekračovania hraníc, pri ktorej sú dominantné pravidlá a vzorce deaktivované. Yilmazove kompozície ukazujú, že to nie je harmonický proces, ale že je existenciálne dôležitý pre kritickú prax, ktorá formou odporu dáva priestor okrajovým postavám a témam v kultúre.

Automatizácia slasti a premenlivá identita

Vedecká, technologická a sexuálna revolúcia druhej polovice 20. storočia priniesla okrem väčšieho životného komfortu a slobody aj zvýšenú kontrolu verejného a súkromného života. Hranica medzi verejným a privátnym sa uvoľnila aj v dôsledku všadeprítomných médií, v ktorých sa intimita stala obľúbeným motívom, čím sa tento pojem dostal na úroveň konzumného artiklu a podobne ako sexualita otvoril nové trhy. Hoci je tvorba Nazima Ünala Yilmaza a Kaya Walkowiaka v mnohom odlišná, príbuzná je práve v záujme o normatívne predstavy a kontrolné mechanizmy spojené s telom ako nositeľom identity a zdrojom slasti.

Na rozdiel od Yilmazovho expresívneho maliarskeho rukopisu sa objekty a inštalácie Kaya Walkowiaka vyznačujú industriálnou estetikou v duchu minimalizmu a súčasného produktového dizajnu, čo mu umožňuje vytvárať modelové situácie prekračujúce hranice subjektu. Abstraktnú formu kovových konštrukcií spája s readymadeom, čím do svojich diel vnáša figuratívny rozmer a naratívnosť. „Nenapĺňam očakávania“, komentuje Walkowiak svoju tvorbu. Význam jeho prác vzniká v interakcii s divákom, ktorý je vyzvaný aplikovať vlastné kultúrne poznanie o veciach a o ich funkcii v sociálnych vzťahoch. Napriek významovej otvorenosti jeho sôch na výstave Transtone je v nich možné nájsť opakujúci sa záujem o kultúrne kódy, súvisiace s ekonómiou slasti a fetišizáciou produktov masovej výroby. Walkowiak skúma ambivaletnosť predmetného sveta, ktorý sme si vytvorili a ktorý nám takpovediac prerastá cez hlavu.

Inštaláciu s názvom *Electric Ladies* (2009) tvoria kovové konštrukcie v pastelových farbách, ktoré svojím tvarom pripomínajú trojnožky a každá z nich má v sebe "zabudovaný" gumený model ženského pohlavia, aký dostať v obchodoch s erotickými pomôckami. Vybavené elektrickým káblom pripomínajú domáce spotrebiče. Stroj sa stáva pôvodcom telesného pôžitku a vidinou naplnenia sexuálnej potreby kedykoľvek a kdekoľvek, stačí dať do zástrčky a používať.

Právo na slasť sa v hyperkonzumnej spoločnosti zmenilo na maratón povinnej slasti a ako

píše Gilles Lipovetsky, po ére sexuálnej revolty prichádza na rad komercializácia erotiky, doba "výkonného, hypertechnického a efektívneho sexu". Imperatív výkonnosti sa už neobmedzuje len na oblasti podnikania a vrcholového športu, ale ovládol aj intímny život. Nie náhodou pripomínajú kovové kozy v *Electric Ladies* tréningový nástroj. Walkowiakov záujem o ekonómiu športu vyústil aj do ďalších objektov ako *Ja ja* (2008) či *Tepláky* (2011). Pri interpretácii *Electric Ladies* sú možné širšie odkazy na "výdobytky" technologického vývoja vo vede a v medicíne, v oblastiach ako genetická manipulácia či transplantačná a plastická chirurgia. Hlavne posledné dve oblasti zažívajú čoraz väčší boom a rušia kedysi existujúce hranice medzi prírodou a kultúrou, medzi človekom a strojom. Spolu s ich expanziou sa čoraz intenzívnejšie vynárajú otázky "prirodzenej" a "umelej" identity. V inštalácii *Mise en scène* (2009) vytvoril Walkowiak scénu z kovových stojanov, na ktorých visia ženské parochne. Ich rozličná farebnosť a strih ponúka možnosť výberu, absencia tela v priestore a ľudská mierka stojanov vyzýva k interakcii, divákov pohyb po scéne zaplňuje prázdno a statickej inštalácii dáva performatívny rozmer. Vlasy sú komplexným kultúrnym "materiálom", ich bohatá symbolika otvára viacero významových rovín od ideálu krásy až po zdroj sily a predmet uctievania a túžby. V spojitosti s názvom Walkowiakovho diela, ktoré odkazuje na svet divadla a filmu je možné inštaláciu chápať aj ako metaforu premenlivej identity postmoderného subjektu, ktorý sa podobne ako herec vo filme pomocou rekvizít mení na niekoho iného. Tak ako Yilmaz sa aj Walkowiak zaujíma o dnešné praktiky sebainscenovania, ktoré nepoznajú hranice.

Gabriela Kisová
autorka textu a kurátorka výstavy